

RESSENYA A AGUSTÍN RUBIO VELA, *EL PATRICIAT I LA NACIÓ. SOBRE EL PARTICULARISME DELS VALENCIANS EN ELS SEGLES XIV I XV*, VOLS. I I II, BARCELONA, FUNDACIÓ GERMÀ COLÓN DOMÈNECH I PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2012, PP. 335 I 350, ISBN: 978-84-9883-557-1

REVIEW TO AGUSTÍN RUBIO VELA, *EL PATRICIAT I LA NACIÓ. SOBRE EL PARTICULARISME DELS VALENCIANS EN ELS SEGLES XIV I XV*, VOLS. I I II, BARCELONA, FUNDACIÓ GERMÀ COLÓN DOMÈNECH I PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2012, PP. 335 I 350, ISBN: 978-84-9883-557-1

GUILLEM CHISMOL MUÑOZ-CARAVACA
guillem.chismol@gmail.com

Universitat de València

Aquesta obra de l'investigador Agustín Rubio Vela s'emmarca dins la història política, la qual ha experimentat un auge als darrers temps gràcies a la superació de l'ostracisme al qual es va veure relegada amb els *Annales* i la historiografia de tall marxista. La història política ha aconseguit prendre distància dels estudis de les institucions per passar a centrar-se en una història social del poder. Aquesta renovada visió li concedeix a la disciplina un caràcter molt més enriquidor i polièdric que el de dècades ençà. Com apreciem a l'obra, l'estudi de les qüestions d'història política s'aborden ara des de perspectives i amb objectius d'allò més divers, la qual cosa era impensable no fa tant; aconseguint una gran interdisciplinarietat amb la història econòmica i social. Avui, tenim estudis específics de micro-història, de gènere, de consum o com és el cas d'identitat nacional.

L'obra representa una fita important en la història de les identitats precontemporànies en el marc

de la Corona d'Aragó i al regne de València. Es parteix d'una anàlisi de fonts on predominen les lletres missives dels jurats de la ciutat de València, sèrie de la qual Rubio Vela és un especialista amb diverses investigacions com *Epistolari de la València medieval* (1985) o *L'escripció municipal de València als segles XIV i XV: burocràcia, política i cultura* (1995). També insereix en l'apèndix documental *Lo lucidari*, ubicat al setzè llibre del protocol notarial de Jaume Ximeno corresponent a 1484.

El treball de Rubio Vela ha estat publicat dins la Col·lecció Germà Colón d'estudis filològics en dos volums. Per a l'anàlisi del primer volum, la present ressenya es centrarà en l'estudi de la primera part de l'obra, dividida en quatre capítols, a l'entendre que les altres són diferents exemples contextualitzats del cos teòric exposat a la primera part.

El primer capítol comença amb un necessari estat de la qüestió que repassa la visió historiogràfica que s'ha anat forjant de diferents trets que conformaren la identitat valenciana medieval. Rubio Vela arriba a algunes conclusions, que va acarant amb la diferent bibliografia disponible per al tema. Constatada, per exemple, que el terme «llengua valenciana», que naix al Tres-cents, es va anar popularitzant a temps baix medievals o com està acceptat que els valencians comencen a anomenar als llibres publicats a València o Barcelona, indistintament, llibres en valencià.

El segon capítol es titula «Els patricis, el regne, les identitats», és el més extens i és cabdal en l'estructuració de la tesi exposada per Rubio Vela. El mateix aborda el tema del patriotisme urbà per remarcar la importància de la ciutat de València al Regne, sempre partint dels testimonis dels jurats de València com a font principal. La visió sobre València serà molt important per Rubio Vela al veure en els dirigents de la capital el factor decisiu en el naixement del particularisme regnicola.

S'esbossa ja ací la tesi de la transformació d'un entramat jurídic en un sentiment nacional, la legislació pròpia com a generadora del particularisme. L'autor s'endinsa en el fet que existien allora dues identitats nacionals, la particularista i una altra col·lectiva, la qual també era rebedora d'un llenguatge d'estima i servei. Totes elles podien conuiuïre perquè no eren sentides pels habitants del regne com senten els éssers humans d'època moderna la seua identitat nacional. Aquestes identitats eren, no obstant això, compatibles en ser la nació medieval un sentiment polièdric.

Un altre punt analitzat en aquest capítol és la nació dinàstica. Idea molt estudiada, dècades enrere, per historiadors francesos, com Bernard Guenée. Rubio Vela veu la figura dels sobirans de la Corona d'Aragó clau als marcs cognitius de referència identitària dels habitants de tota la Corona; cosa que, per altra banda, no està enfrontada al sentiment identitari que ell detecta a cada regne, com ja hem esmentat.

Rubio Vela separa aquesta nació dinàstica d'una altra d'origen. El primer a destacar en aquest punt és la diferència primigènia, perceptible entre els catalans i aragonesos, ja que ambdues societats se sentien nacions. A més, estableix un marcat origen català per als mallorquins i valencians, basant-se principalment en el fet lingüístic i en la determinació geogràfica d'ésser regnes costaners. Altra important referència que analitza és la de la catalanitat dels valencians, constatant que hi havia una

nomenclatura única arreu d'Europa per als mercaders catalans, valencians i mallorquins; assumida per tots ells amb normalitat. Destaca com els prohoms valencians utilitzaven sense problemes els termes «català» i «nació catalana», en sentit ample, per referir-se a tots els súbdits de la Corona d'Aragó.

L'assumpció de la catalanitat valenciana no perd de vista la importància que els mateixos valencians li donaven a Aragó com a referent identitari. Tanmateix destaca com d'estrany era que els valencians assumiren que eren «aragonesos», en contraposició amb la freqüència que s'utilitza el terme «catalans». La conclusió que ens presenta és que la nació d'origen, l'aragonesa i la catalana, es conjuguen no sempre de forma clara amb la nació que emana de la monarquia. A més, les identitats col·lectives que emanen d'aquests dos factors principalment hauran de compartir el seu espai amb una altra identitat purament regnicola que s'aniria afirmant al final del segle XV per damunt de les col·lectives.

El tercer capítol es titula: «Consciència històrica». La tesi principal d'aquest capítol **és** la importància de la història en la construcció de la identitat nacional, destacant la rellevància de què els valencians ja en comptaren amb una des de temps ben primerencs.

El darrer capítol de la primera part porta per títol «Un context: nació i particularisme en Occident». El primer objectiu d'aquest capítol és afirmar, sense pal·liatius, l'existència de nacions medievals. Les nacions medievals no tenen res a veure amb les contemporànies, filles del romanticisme, però eren sentiments vertebrats des dels cercles del poder. La nació medieval estava al terreny de la consciència, per això era possible l'existència de més d'un sentiment nacional, donant-se a la Corona d'Aragó sentiments nacionals col·lectius i particulars.

Fins ací, Rubio Vela exposa les seues tesis sobre les quals treballarà la resta de l'obra dedicada als diferents esdeveniments que el regne de València va afrontant al llarg de la seua història baix medieval. La segona part d'aquest primer volum, «La batalla política (primera part)», així com les dues parts del segon volum, «La batalla política (continuació)» i «Guerra, monarquia, crisi nacional (1460-1472)», queden dedicades a repassar de forma acurada com es construeix en el context històric del regne de València tot el sentiment identitari, sent sempre el particularisme el concepte sobre el qual pivota el treball i a partir del qual s'explica l'esdevenir del regne de València baix medieval.

L'autor repassa diferents aspectes de la realitat del moment mentre els sotmet a la seua anàlisi enfocada en la nació i el particularisme. Aborda temes de rellevància com les lleis pròpies, l'Interregne, els consolats catalans, la defensa dels nadius del regne alhora d'ocupar qualsevol càrrec del Regne, la lluita mercantil entre les metròpolis de la Corona, el paper de l'església valenciana o els sentiments identitaris valencians en moments bèl·lics.

El darrer capítol del llibre deixa de banda el repàs cronològic del regne de València i torna a un enfocament més teòric com és l'anàlisi de les «Ficcions profètiques i la seua transcendència

Ressenya a Agustín Rubio Vela, *El patriciat i la nació. Sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*, Vols. I i II, Barcelona, Fundació Germà Colón Domènech i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012

nacional». L'autor parteix de diferents fonts de l'època per aproximar-se al sentir nacional dels valencians baix medievals. També Peter Hoppenbrouwers ha destacat la importància d'aquestes ficcions a l'hora de generar un esperit nacional en "Medieval people imagined" (2005).

Agustín Rubio Vela fa palès que la implementació de les institucions privatives encapçalada pels patriciats urbans al segle XV va ser un dels factors que va propiciar la desintegració de la Corona d'Aragó en la monarquia hispànica a l'Edat Moderna, ja que aquestes debilitaven molt la força de la monarquia i de la Corona. Tanmateix, pensem que aquesta tesi ha de ser contrastada en posteriors treballs amb els arguments d'investigadors com Charles Tilly al voltant de *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1992* (1990). Tilly apunta que un estat és més fort com més s'hi senten representats aquells que tenen la capacitat de prestar capital al mateix estat. Així, encara que el poder directe de la monarquia fóra menor sobre cada regne, els capitalistes, en sentir-se més representats per aquest estat, ja que ells havien estat el seu principal valedor, haurien d'haver estat més disposats a socórrer-lo en temps difícils, seguint a Tilly.

L'obra és densa i de caràcter especialitzat, farcida de citacions i extenses notes a peu de pàgina. Compleix l'objectiu de fer una anàlisi sobre la identitat nacional medieval de forma exhaustiva a tota l'edat mitjana cristiana valenciana. En molts passatges l'obra recolza en la retòrica dels jurats de la ciutat de València, la qual ha d'estar analitzada amb molta cura i sempre entenent-la com a arma política sentimental dels mateixos.

En conclusió, apreciem aquesta obra com necessària a la història política medieval valenciana pel que té com objecte principal: la identitat nacional. El treball sobre aquesta matèria és quelcom quasi verge a la nostra geografia. A pesar de recents aportacions com la de Vicent Baydal *Els fonaments del pactisme valencià. Sistemes fiscals, relacions de poder i identitat col·lectiva al regne de València (c. 1250 - c. 1365)* (2011). Per això, valorem positivament la seua profunditat en el repàs, sempre des del prisma de la identitat, que fa de la història política valenciana baix medieval.